

Reija Klemetti

19.05.2023

Oikeusministeriö

Lausunto on valmisteltu lausuntopalvelu.fi:ssä

Viite: Lausuntopyyntönnö 4.4.2023: Selvitys ei-kaupallisen sijaissynnytysjärjestelmän sallimisesta VN/5969/2019

THL:n lausunto ei-kaupallista sijaissynnytysjärjestelmää koskevasta selvityksestä

THL kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto ei-kaupallista sijaissynnytysjärjestelmää koskevasta selvityksestä. **Selvitys on perusteellinen, hyvin jäsenelty ja selkeä.** Selvityksen tekijät ovat perehtyneet asiaan hyvin monesta eri näkökulmasta.

Tahaton lapsettomuus on yksi vaikeimmista ihmisen hyvinvointiin kielteisesti vaikuttavista asioista; siitä aiheutunutta surua on verrattu läheisen menettämiseen. Hedelmöityshoitojen tai adoption avulla voidaan auttaa osaa tahattomasti lapsettomia saamaan toivomansa lapsi. Suomessa aloitettiin vuonna 2021 noin 12 800 hedelmöityshoitoa ja adoptoitiin 239 lasta. Hedelmöityshoitolaain (2007) mukaan sijaissynnytys ei ole Suomessa mahdollista, minkä vuoksi suomalaisia on hakeutunut ulkomaisiin sijaissynnytysjärjestelyihin. Lausuttavana olevan selvityksen keskeisin kysymys on se, **voitaisiinko Suomessa harkita ei-kaupallista sijaissynnytysjärjestelyä** ja jos, niin **minkälaisia edellytyksiä** järjestely vaatisi.

Selvityksen perusteella sijaissynnytykseen, myös ei-kaupalliseen liittyy **eettisiä ja oikeudellisia haasteita**. Vaikka Suomessa on korkeatasoiset ja kansainvälisesti ainulaatuiset neuvolapalvelut, eivät raskaus ja synnytys koskaan ole riskittömiä. Näin ollen sijaissynnytyksillä voi myös olla huomattavia vaikutuksia siihen ryhtyvän henkilön terveyteen. Sen lisäksi olisi harkittava, **missä ja miten järjestely toteutuisi osana suomalaista sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmää**. Järjestelyjen tulisi huomioida **yhdenvertaisesti** kaikki aiotut vanhemmat.

On mahdollista, että ei-kaupallinen sijaissynnytysjärjestelmä voisi toimia hyvin rajattuna ja säädeltynä prosessina selkeästi määritellyin edellytyksin. Kansainväliset kokemukset osoittavat kuitenkin, että **toimivaa järjestelyä on ollut vaikea toteuttaa**. Ei-kaupallisiin järjestelyihin on tullut kaupallisia piirteitä, vanhemmat ovat edelleen hakeutuneet ulkomaille ja esille on tullut oikeudellisia, eettisiä ja terveydellisiä ongelmia.

Ei-kaupallista sijaissynnytysjärjestelyä harkittaessa olisi THL:n mielestä keskeistä huomioida 1) **syntyvän lapsen** ja 2) **sijaissynnyttäjän oikeudet**, 3) **sijaissynnyttäjän terveys ja hyvinvointi**, 4) **aiottujen vanhempien hyvinvointi** ja 5) **yhdenvertaisuus**, 6) järjestelystä aiheutuvat **kustannukset**, 7) järjestelyjen sijoittuminen nykyiseen **palvelujärjestelmään** sekä 8) **ennakkollinen neuvonta ja yksityiskohtaisen sopimuksen laatiminen**.

THL:n yksityiskohtainen lausunto on jäsenelty pyydetyn rakenteen ja otsikointien mukaisesti.

Taustaselvitys

Määritelmät

Reija Klemetti

19.05.2023

Luvussa on hyvin otettu esille kaupalliseen ja ei-kaupalliseen sijaissynnytysjärjestelmään liittyviä erilaisia käsityksiä, eettisiä ongelmia ja todettu, että järjestelyyn liittyy aina **terveydellisiä riskejä** kuten muutenkin raskauteen ja synnykseen.

Tieteellinen tutkimustieto

Sijaissynnytyksistä on valitettavan vähän tieteellistä tutkimustietoa ja useisiin tutkimuksiin on liittynyt huomattavia menetelmällisiä ongelmia, mikä rajoittaa niistä tehtäviä johtopäätöksiä. Tähän asti kertyneen vähäisen tutkimusnäytön mukaan sijaissynnytysjärjestelyillä syntyneiden lasten hyvinvointi on verrannollinen muiden hedelmöityshoitojen seurauksena syntyneiden lasten hyvinvointiin eikä järjestelystä näytä olevan haittaa lapsille.

Kuten selvityksessä mainitaan, Suomesta on olemassa pieni tutkimus, jonka mukaan esimerkiksi 70 prosentille sijaissynnyttäjäistä tehtiin keisarileikkaus ja 20 prosentilla diagnosoitiin synnytyksen jälkeinen masennus. Keskeistä olisi **sijaissynnyttäjän valinta**, johon THL:n mielestä olisi tärkeä kiinnittää erityistä huomiota sijaissynnytysjärjestelmää harkittaessa. Raskauteen ja synnytykseen liittyvien riskien ilmaantuvuudelle ei ole olemassa tiettyä ikää, mutta 35:n ja erityisesti 40 ikävuoden jälkeen riskit ovat selvästi suuremmat, joten **sijaissynnyttäjän tulisi alle 40-vuotias**. Ensisynnyttäjien riskit ovat suuremmat kuin uudelleen synnyttäjien, joten olisi tärkeää, että sijaissynnyttäjällä olisi ollut jo **vähintään yksi komplisoitumaton synnytys**. Tämä olisi hyvä myös siltä varalta, että sijaissynnyttäjä menettäisi sijaissynnyttäjäyytensä yhteydessä mahdollisuuden saada biologisia lapsia. Sijaissynnyttäjien kriteerit tulisi pitää samoina kuin **muita hedelmöityshoitoja** saavien, esimerkiksi mahdollisen tupakoinnin lopettaminen, painonpudotus tarvittaessa ja sairauksien pitäminen hoitotasapainossa.

Kohdunsiirtoa on pidetty yhtenä vaihtoehtona sijaissynnytysjärjestelmälle. Vähäisen kokemuksen ja tieteellisen tutkimuksen sekä kohdunsiirtoon liittyvien epävarmuuksien ja terveysriskien vuoksi siitä ei tule **realistista vaihtoehtoa** lähitulevaisuudessa.

Sijaissynnytys Suomessa

Selvityksessä on hyvin kuvattu sijaissynnytysten tilanne Suomessa ennen ja jälkeen hedelmöityshoitolain (2007). Ennen lain voimaantuloa sijaissynnyttäjäyys oli sallittua ja vaikka tehdyt **hoidot pääasiassa onnistuivat hyvin, sijaissynnytyksiin liittyi ongelmia**: sijaissynnyttäjän vaikeus luopua lapsesta ja sijaissynnyttäjien kokema synnytyksen jälkeinen masennus sekä Suomessa hoidetun sijaissynnytyksen päätyminen Ruotsin korkeimpaan oikeuteen. Selvityksessä ei mainita sitä, että neljäsosa Suomessa raportoiduista sijaissynnytyksistä oli tehty Suomen ulkopuolelta tulleille pariskunnille. Sijaissynnytysjärjestelmää harkittaessa olisi varauduttava siihen, että asiakkaita tulisi maista, joissa järjestely ei ole sallittua, jos toimintaa ei rajattaisi kansalaisuuden perusteella.

Hedelmöityshoitolain voimaantulon jälkeen suomalaiset ovat **hakeutuneet ulkomaille saadakseen lapsen sijaissynnytysjärjestelmän avulla**. Tarkoista lukumääristä ei ole kattavia tilastoja. Tuomioistuimien vuosina 2016–2020 antanut 22 ratkaisua sijaissynnytyksiin liittyvistä oikeudellisista kysymyksistä. Pääosin ratkaisut liittyivät **isyyden vahvistamiseen** ja hakemukset hyväksyttiin yhtä lukuun ottamatta. Yhtään tapausta ei ole käsitelty korkeimmassa oikeudessa.

Sijaissynnytyksiä koskeva kansainvälinen lainsäädäntö

Reija Klemetti

19.05.2023

Selvityksen mukaan sijaissynnytyks on **laillinen** vain **kolmessa EU-maassa**: Alankomaissa, Kreikassa ja Portugalissa. EU:n ulkopuolella sijaissynnytyks on sallittu mm. Englannissa, Walesissa, Israelissa, Ukrainassa ja joissakin Yhdysvaltain osavaltioissa. Tanskassa hallitus selvittää parhaillaan lasten ja naisten oikeudet huomioon ottavaa lainsäädäntöä vanhemmuuden vahvistamiseksi sijaissynnytyksjärjestelyissä. Islannissa tehtyä lainsäädännön mallia ei ole otettu parlamentin käsittelyyn. Venäjä, Intia ja Thaimaa, jotka ovat aikaisemmin olleet merkittäviä kaupallista sijaissynnytyksistä tarjoavia maita, ovat rajoittaneet järjestelyt kotimaisiin sijaissynnytyksiin.

Selvityksessä **tuodaan hyvin esille eri maiden tuomioistuimissa käsiteltyjä sijaissynnyttäjäjärjestelyihin liittyneitä ongelmia** kuten lasten rekisteröinti, vanhemmuuden vahvistaminen, lapsen oikeuksien toteutuminen tai biologisen siteen merkitys lapsen ja vanhemman välillä.

EU:ssa ei ole sijaissynnytyksiä koskevaa lainsäädäntöä, mutta **ihmisoikeustuomioistuin on antanut useita sijaissynnytyksen avulla syntyneitä lapsia koskevia ratkaisuja**. Yhdistyneiden kansakuntien lapsen oikeuksien yleissopimuksen mukaan on mm. otettava **lapsen oikeudet** huomioon aina lasta koskevissa asioissa, lapsi tulisi rekisteröidä heti syntymän jälkeen, lasta ei saisi erottaa vanhemmistaan eikä lapsikauppaa saisi harjoittaa missään olosuhteissa. Sijaissynnytyksjärjestelmien tulisi kaikissa olosuhteissa **noudattaa kansainvälisiä ihmisoikeussopimuksia**. Kaupalliset sijaissynnytyksjärjestelyt voidaan katsoa lapsikaupaksi, jos sijaissynnyttäjä (tai joku muu) luovuttaa lapsen palkkiota vastaan. Ei-kaupalliset sijaissynnytyksjärjestelyt voidaan myös katsoa **lapsikaupaksi**, jos sijaissynnyttäjälle maksettavat korvaukset eivät ole tarkoin määriteltyjä, tai jos järjestelyt eivät täytä tiettyjä kriteerejä kuten lapsen oikeuksien toteutumisen tai aiottujen vanhempien kelpoisuuden arviointia.

Suomi on liittynyt Haagin kansainvälisen yksityisoikeuden konferenssin yleissopimukseen vuonna 1997. Konferenssilla on ollut sijaissynnytyksiä koskeva hanke, jossa on suunniteltu oikeudellisen vanhemmuuden tunnustamista sopimusvaltioissa. Vuonna 2023 tätä varten on perustettu työryhmä.

Kansainvälinen sosiaalipalveluiden järjestö on vuonna 2021 julkaissut 18 periaatetta sijaissynnytyksjärjestelyllä syntyneen lapsen oikeuksien suojelemiseksi, mutta työ on vielä kesken. **UNICEF ilmaisi huolensa lapsen oikeuksien toteutumisesta** vuonna 2022 julkaisemassa sijaissynnytyksjärjestelyillä syntyneen lapsen oikeuksien suojelemista koskevassa tiedoksiannossaan. ESHRE (European Society of Human Reproduction and Embryology) julkaisi jo vuonna 2005 listan sijaissynnytyksjärjestelyjä koskevista eettisistä periaatteista, joissa se korostaa ennakkosopimuksen ja osapuolten yhteisymmärryksen tärkeyttä.

Kansallinen malli

Yleistä

Selvityksen tässä luvussa **on hyvin pohdittu ei-kaupallisen sijaissynnytyksen sallimisen myönteisiä puolia** kuten sitä, että vältettäisiin suomalaisten tarvetta ulkomaisiin sijaissynnyttäjäjärjestelyihin. Toistaiseksi rajallinen tutkimustieto viittaa siihen, että sijaissynnytyksjärjestelyin syntyneet lapset voivat samalla tavalla kuin muutkin hedelmöityshoitojen avulla syntyneet lapset. Selvityksessä ei tuoda esille sitä, että hedelmöityshoidoilla alkaneisiin raskauksiin liittyy kuitenkin kohonnut riski mm. ennenaikaisuuteen, pienipainoisuuteen, synnyttäisiin epämuodostumiin ja puberteettiongelmiin. Selvityksessä tuodaan esiin järjestelyyn

Reija Klemetti

19.05.2023

liittyviä **muita haasteita** kuten se, **ettei sijaissynnytyksen salliminen ole muuallakaan estänyt ulkomaille järjestelyihin hakeutumista.**

Rinnasteiset sääntelymallit

Sijaissynnytyksjärjestelmää on verrattu **sekä hedelmöityshoitoihin että adoptioon**, mutta kuten selvityksessä todetaan **sitä ei oikein voi rinnastaa kumpaankaan**. Kuten hedelmöityshoidoissa myöskään sijaissynnytyksjärjestelyissä ei ole olemassa lasta, vaan lasta toivova henkilö tai henkilöt. Adoptiossa jo olemassa olevalle lapselle pyritään löytämään parhaat mahdolliset vanhemmat. Järjestely muistuttaa adoptiota silloin, jos sijaissynnytyksjärjestely on jo toteutettu muualla ja tarvitaan vanhemmuuden vahvistamista. Hedelmöityshoidoista ja adoptiosta poiketen sijaissynnytyksjärjestelyihin liittyy kolmas taho eli sijaissynnyttäjä, jolle tulee raskaudesta, synnytyksestä ja synnytyksestä toipumisesta johtuva fyysinen ja psyykinen rasite sekä emotionaalisia tekijöitä kuten lapsesta luopuminen. Näin ollen sijaissynnytyksjärjestelmää harkittaessa se tulisi nähdä yhtenä mahdollisuutena tahattomasti lapsettomien henkilöiden lasten saamisessa ottaen huomioon kaikki sen erityispiirteet.

Sijaissynnytyksjärjestelyiden valvonta

Selvityksessä todetaan, että kansainvälisten kokemusten perusteella **ennakkolisella valvonnalla** voidaan parhaiten ehkäistä mahdollisia sijaissynnytyksjärjestelmän ongelmatilanteita. Koska se ei kuitenkaan välttämättä ehkäise kaikkia ongelmia, järjestelmässä on oltava myös **jälkikäteisvalvontaa**. Sääntely ei voi myöskään perustua vain palveluntarjoajien omavalvontaan.

Kuten selvityksessä ehdotetaan, **adoptioita vastaava ennakoivalvontaan painottuva mekanismi** voisi sopia Suomessa myös sijaissynnytyksjärjestelyihin. Toimintaa voisi ehdotuksen mukaisesti Suomessa valvoa **Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto**, mikä edellyttäisi tarvittavien **resurssien turvaamista**. Järjestelyä harkittaessa olisi hyvä selvittää, voitaisiinko ehdotuksen mukaisesti järjestelyn alkuvaiheessa keskittää **neuvontatoiminta julkiselle sektorille ja vain muutama yksikköön**. Tämäkin edellyttäisi **resurssien lisäämistä**. THL kannattaa sitä, että **sijaissynnytyksjärjestelyä tarjoavan palveluntuottajan tulisi hakea erillinen lupa**, jonka saaminen vaatisi riittävää **oikeudellista ja psykologista ennakkoneuvontaa** aiottuille vanhemmille ja sijaissynnyttäjälle.

Hoidon edellytykset

Yleistä

Kuten selvityksessä todetaan, sijaissynnytyksjärjestelyissä **hoidon antamisen edellytysten on oltava tiukemmat kuin hedelmöityshoidoissa**, koska sen vaikutukset ovat laajemmat kuin vain lasta toivovat vanhemmat ja kustannukset hedelmöityshoitoja korkeammat.

Aiottuja vanhempia koskevat edellytykset

Yhdenvertaisuus -periaatteen mukaisesti sijaissynnytyksen tulisi olla mahdollista sekä avio- että avoliitossa oleville pareille sukupuolesta riippumatta sekä yksin lasta toivovalle, jos hän ei voi tulla raskaaksi tavanomaisten hedelmöityshoitojen avulla. **THL kannattaa** selvityksen ehdotusta siitä, että järjestelyä harkittaessa tulisi etukäteen pohtia, mihin resurssit **riittäisivät**: voitaisiinko järjestelyjä tarjota esimerkiksi myös pareille, joilla on jo ennestään lapsia. On myös tärkeä pohtia

Reija Klemetti

19.05.2023

hedelmöityshoitoihin kokonaisuudessaan kohdistettuja resursseja – mihin uusiin järjestelyihin on resursseja, jotta ei vaaranneta muihin hedelmöityshoitoihin kohdennettuja resursseja.

Selvityksessä todetaan, että sijaissynnytysjärjestelyissä tulisi olla **geneettinen yhteys** vähintään toiseen vanhempaan. Ikärajoiksi aiottuille vanhemmille ehdotetaan vähintään 25 vuotta ja enintään 45 vuotta, mutta yläikärajaa tulisi vielä harkita, jos käytetään aiotun vanhemman munasoluja. THL:n mielestä olisi perusteltua rajata **sijaissynnytysjärjestelyissä sijaissynnyttäjän ja aiotun äidin omia munasoluja käytettäessä myös hänen ikärajakseen 40 vuotta**, mikä on muodostunut julkisessa terveydenhuollossa myös hedelmöityshoitojen antamisen ikärajaksi, kun **rajalliset resurssit, hoitojen onnistumistodennäköisyydet ja iän aiheuttamat riskit** raskaudelle ja synnytykselle otetaan huomioon.

Sijaissynnyttäjää koskevat edellytykset

Selvityksessä todetaan, että kaupallistumisriskin välttämiseksi olisi sijaissynnyttäjänä parasta käyttää **aiottujen vanhempien läheisiä, ennen kaikkea aiotun äidin läheisiä**. Aiotun isän läheisten käyttäminen on johtanut oikeustapauksiin. Kummassakin tapauksessa sijaissynnytysjärjestelyyn voi liittyä painostamista. Sijaissynnytysten **välitystoimistoihin** on liittynyt kaupallistumisriskiä, joten niiden toimintaa ei ehdotuksessa sallita. **THL pitää selvityksen ehdotuksia perusteltuina ja korostaa sijaissynnyttäjän huolellista valintaa** ja hänelle **tarjottavan tuen välttämättömyyttä** sekä **ennakkovalvontaa**. Sijaissynnyttäjällä pitäisi olla oikeus tehdä **tietoon perustuva suostumus** ryhtyessään sijaissynnyttäjäksi ja suostumus pitäisi dokumentoida

Muut hoidon edellytykset

THL kannattaa selvityksen ehdotusta siitä, että **järjestely suoritettaisiin luvan saaneen palveluntarjoajan avustuksella** eikä aiottujen vanhempien ja sijaissynnyttäjän keskinäisellä sopimuksella. Silloin voitaisiin taata se, että järjestelyyn osallistuvien osapuolten saamat tiedot ja suostumukset tulevat kirjatuiksi oikein ja säilytettäväksi lapsen syntymään ja vanhemmuuden vahvistamiseen asti. Sijaissynnytysjärjestelyihin liittyvien palvelujen korvattavuuteen julkisista varoista tai niiden rajaamisesta vain kotimaisiin tilanteisiin ei selvityksessä oteta kantaa, koska ne kuuluvat toisen hallinnonalan alle. **THL näkee, että edellä mainitut asiat vaatisivat vielä jatkoselvitystä, -keskustelua ja -pohdintaa sijaissynnytysjärjestelyä harkittaessa. Aiottujen vanhempien** tulisi osana järjestelyjä saada **tarvittaessa psyykkistä tai muuta tukea**.

Hoidon toteuttaminen ja lapsen syntymä

Kuten selvityksessä todetaan, olisi **erittäin tärkeää varmistua jo etukäteen siitä, että sijaissynnyttäjällä on riittävän motivoitunut käymään raskauden läpi aina synnytykseen asti**. THL pitää tärkeänä **ennakollista neuvontaa ja huolellisesti valmisteltua sopimusta**. Sijaissynnyttäjän ja aiottujen vanhempien olisi tärkeä sopia luvan saaneen palveluntarjoajan tuella jo ennen hoidon aloittamista siitä, mitä pitävät tärkeänä raskausajan kulussa ja seurannassa sekä synnytyksessä. Synnytykseen liittyvien toimenpiteiden tulee perustua lääketieteellisiin indikaatioihin. **THL pitää hyvänä selvityksen ehdotusta** siitä, että **sijaissynnyttäjällä tekisi vasta lapsen synnyttyä lopullisen päätöksen lapsen luovuttamisesta** ja sitä, että **lapsi siirtyisi aiottuille vanhemmille mahdollisimman pian syntymän jälkeen**. Lapsen oikeuksien näkökulmasta on varmistettava, **ettei synny tilannetta, jossa kukaan ei halua syntynyttä lasta** esimerkiksi lapsen sairauden tai vamman vuoksi.

Reija Klemetti

19.05.2023

Korvaukset sijaissynnytysjärjestelyistä

Sijaissynnytysjärjestelyistä ei tule maksaa palkkiota. Selvityksen ehdotusta sijaissynnytysjärjestelyjen tarjoamisesta **alkuvaiheessa vain julkisella puolella**, jotta vältettäisiin kaupallistuminen, olisi tärkeä harkita **resurssien riittävyyden** ja muiden **hedelmöityshoitojen resurssien** näkökulmasta. **Sijaissynnyttäjän suorien kustannusten, ansionmenetysten, vakuutusten ja raskauden aiheuttamien haittojen** (elämäntavat ja liikkuminen) **korvaaminen aiottujen vanhempien taholta** olisi THL:n mielestä **kohtuullista**, mutta **raja kaupalliseen toimintaa tulisi olla selvä** eivätkä korvaukset saisi olla ehdollisia lapsen luovuttamiselle. Olisi hyvä, jos **valvova viranomainen määrittäisi** mahdollisimman tarkasti **hyväksyttävät kulut ja ne kirjattaisiin sopimukseen.**

Vanhemmuuden vahvistaminen ja jälkikäteinen tuki

THL pitää perusteltuna selvityksen ehdotusta siitä, että **lapsen synnyttäneitä henkilöä pidettäisiin lapsen äitinä** (äitiyslaki 2018) ja että **oikeudellinen vanhemmuus sidottaisiin palveluntarjoajalle annettavaan suostumukseen.** Vanhemmuus voitaisiin vahvistaa joko vanhemmuus- ja adoptiolain säännösten perusteella ottaen huomioon sijaissynnyttäjän päätösvalta, muuttaa hedelmöityshoitolakia tai säätää sijaissynnytysjärjestelyistä erillisessä laissa, jos ei-kaupalliset sijaissynnytysjärjestelyt haluttaisiin sallia.

Ehdotuksen vaikutukset

Kuten selvityksessä todetaan, sijaissynnytysjärjestely on **suuri elämänmuutos** kaikille osapuolille ja siksi kaikille järjestettävä **tuki ja neuvonta** olisi välttämätöntä myös lapsen syntymän jälkeen. Kansainvälisten esimerkkien avulla lienee mahdollista **arvioida tulevia ongelmia** ja **varautua** niihin **ennakolta.** **Sijaissynnyttäjien terveyteen ja hyvinvointiin, syntyvän lapsen oikeuksiin ja huolellisen etukäteissopimuksen laatimiseen** olisi kiinnitettävä erityistä huomiota. **Sijaissynnytysjärjestelyn terveydellisiä, sosiaalisia ja yhteiskunnallisia vaikutuksia olisi selvitettävä perusteellisesti, jos sijaissynnytysjärjestelyjen sallimista harkitaan.**

Pääjohtaja

Markku Tervahauta

Johtaja

Anu Muuri

SIGNATURES**ALLEKIRJOITUKSET****UNDERSKRIFTER****SIGNATURER****UNDERSKRIFTER**

This documents contains 6 pages before this page

Dokumentet inneholder 6 sider før denne siden

Tämä asiakirja sisältää 6 sivua ennen tätä sivua

Dette dokument indeholder 6 sider før denne side

Detta dokument innehåller 6 sidor före denna sida

authority to sign

representative

custodial

asemavaltuus

nimenkirjoitusoikeus

huoltaja/edunvalvoja

ställningsfullmakt

firmateckningsrätt

förvaltare

autoritet til å signere

representant

foresatte/verge

myndighed til at underskrive

repræsentant

frihedsberøvende